

شناسایی مهارت‌های ارتباطی کتاب فارسی سوم دبستان با روش تحلیل محتوای کیفی

نسرین بهرامی

کارشناسی ارشد علوم ارتباطات،
موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو، اصفهان، ایران
nasrinbahrami198@gmail.com

مینا جلوان

کارشناسی ارشد علوم ارتباطات،
موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو، اصفهان، ایران
minajelvan@yahoo.com

عباس زمانی

استادیار گروه مدیریت، واحد نجف آباد،
دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران (نویسنده مسئول)
abbas.zamani61@iau.ac.ir

فائزه تقی پور

دانشیار گروه علوم ارتباطات و مدیریت کسب و کار، واحد اصفهان (خوراسگان)،
دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
f.taghipour@iau.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی مهارت‌های ارتباطی در کتاب فارسی سوم ابتدایی بود. روش پژوهش تحلیل محتوای کیفی جهت دار و حوزه پژوهش شامل کلیه محتوای کتاب فارسی سوم دبستان بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی بر مبنای الگوی نظام‌مند و مبتنی بر طبقه‌بندی مهارت‌های ارتباطی استفاده شد. در این تحقیق، اطلاعات با استفاده از فیش برداری به روش کتابخانه‌ای از طریق فرایندهای طبقه بندی نظام مند، کدبندی، و تم سازی مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های این تحقیق در سه دسته بندی اصلی شامل: مهارت‌های گوش دادن، مهارت‌های خواندن و مهارت‌های خوب سخن گفتن طبقه بندی شد. مهارت‌های گوش دادن شامل ۵ مقوله: تفکر در خلقت هستی؛ لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت؛ گوش دادن فعال؛ مسئولیت پذیری اجماعی؛ و تقویت قوه تفکر و تحلیل بود. همچنین مهارت‌های

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۹

۱۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۰۴

جامعه شناسی ارتباطات اجتماعی / سال ششم / شماره ۳ / پیاپی ۲۳ / بهار ۱۴۰۵

Sociology of Social Communication Journal (JSC), Issue 3, Vol.6, No.23, Spring 2026

خواندن شامل ۵ مقوله: ترغیب به تفکر و مطالعه کتاب؛ ترغیب به خواندن ادبیات؛ ترغیب به ارتقای دانش علمی؛ توجه به تبلیغات محیطی؛ خواندن از روی نوشته در جمع بود و در نهایت مهارت‌های خوب سخن گفتن شامل ۱۰ مقوله: تقویت ارتباط دوستانه؛ ارتباط دوستانه معلم و دانش آموز؛ امید آفرینی و حمایت از فرزندان؛ گفتار صادقانه و بی‌واهمه؛ مشورت در انجام امور بادیگران و... بود. نتایج نشان داد که کتاب فارسی سوم دبستان بیشتر به مهارت خوب سخن گفتن توجه کرده، اما به سایر مهارت‌های ارتباطی مانند گوش دادن و خواندن کمتر توجه نموده است.

کلمات کلیدی: مهارت‌های ارتباطی، تحلیل محتوا، کتاب فارسی، دانش آموزان، سوم ابتدایی

مقدمه و بیان مسئله

ارتباطات یکی از مهم‌ترین عناصر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌هاست که پایه و اساس تعاملات مؤثر و سالم را تشکیل می‌دهد. در این میان، مهارت‌های ارتباطی به عنوان توانایی‌های فرد برای ارسال و دریافت پیام به شیوه‌ای مناسب، نقش کلیدی در موفقیت تحصیلی، اجتماعی و عاطفی ایفا می‌کنند. این مهارت‌ها شامل مهارت‌های کلامی، غیرکلامی، شنیداری و همدلی هستند که در تحقیقات مختلف، به‌عنوان عوامل مؤثر در بهبود تعاملات و کاهش سوءتفاهم‌ها شناخته شده‌اند. آموزش این مهارت‌ها از سنین پایین، به ویژه در دوران ابتدایی که شخصیت و سبک ارتباطی فرد در حال شکل‌گیری است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (اکبری و همکاران، ۱۴۰۳).

ارتباطات انسانی یکی از بنیادی‌ترین نیازهای بشر در تمامی جوامع است. انسان از بدو تولد برای بقا، رشد و یادگیری نیازمند برقراری ارتباط با دیگران است. در دنیای امروز، ارتباط مؤثر نه تنها برای انتقال پیام بلکه برای ایجاد تفاهم، همدلی و همکاری بین افراد، نقشی اساسی دارد. در واقع، کیفیت زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تا حد زیادی به کیفیت مهارت‌های ارتباطی آن‌ها بستگی دارد. مهارت‌های ارتباطی به مجموعه‌ای از توانایی‌ها گفته می‌شود که فرد را قادر می‌سازد تا به‌صورت مؤثر و کارآمد با دیگران تعامل برقرار کند. این مهارت‌ها شامل گوش دادن فعال، صحبت کردن مؤثر، زبان بدن، همدلی، پرسش‌گری و بازخورد دادن است. در این تحقیق، مهارت‌های ارتباطی به سه دسته اصلی: مهارت‌های کلامی (مثل گفتار)، غیرکلامی (مثل زبان بدن) و بین‌فردی (مثل همکاری و همدلی) تقسیم شده‌اند (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۹).

کتاب‌های درسی ابتدایی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی آموزش، نقش مهمی در انتقال مفاهیم و الگوهای رفتاری به دانش‌آموزان دارند. محتوای این کتاب‌ها می‌تواند از طریق متون، تصاویر، تمرین‌ها و گفت‌وگوها، مهارت‌های ارتباطی را به کودکان آموزش دهد. بنابراین، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی از منظر تربیت ارتباطی، امری ضروری و راهگشاست. کتاب فارسی سوم دبستان، به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع آموزش زبان و ارتباط، نقش بسزایی در پرورش توانایی‌های گفتاری، شنیداری و نوشتاری دانش‌آموزان دارد. این کتاب، از طریق داستان‌ها، شعرها و تمرین‌ها، فرصت‌هایی برای تقویت مهارت‌های ارتباطی فراهم می‌کند.

تحلیل کیفی محتوای این کتاب می‌تواند نشان دهد تا چه اندازه به توسعه مهارت‌های ارتباطی توجه شده است (سینگ^۱، ۲۰۱۹).

در تحلیل کیفی انجام‌شده، بخش‌هایی از کتاب که به تقویت مهارت‌هایی چون گفت‌وگو، گوش دادن، تعامل گروهی و درک احساسات دیگران می‌پردازد، شناسایی شده‌اند. برخی درس‌ها به‌طور مستقیم با تمرین‌های گروهی، بازی‌های زبانی یا داستان‌هایی با محتوای اخلاقی و اجتماعی، بستر آموزش مهارت‌های بین‌فردی را فراهم کرده‌اند. با این حال، برخی از این مهارت‌ها مانند بازخورد دادن یا حل تعارض کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. در ایران، بیش از ۷ میلیون دانش‌آموز در مقطع ابتدایی تحصیل می‌کنند که حدود یک‌پنجم جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند. تنها در پایه سوم ابتدایی، بیش از یک میلیون دانش‌آموز حضور دارند. این آمار اهمیت فوق‌العاده محتوای آموزشی در این مقطع را نشان می‌دهد. اگر نظام آموزشی بتواند از طریق کتاب‌های درسی و فعالیت‌های آموزشی، مهارت‌های ارتباطی کودکان را تقویت کند، بدون تردید شاهد رشد نسلی آگاه‌تر، مسئول‌تر و توانمندتر در ارتباط خواهیم بود.

در این راستا، محتوای کتاب‌های درسی، به‌ویژه در مقطع ابتدایی، نقش مهمی در انتقال و آموزش غیرمستقیم این مهارت‌ها دارد. کتاب فارسی، به عنوان یکی از منابع اصلی آموزشی در این دوره، می‌تواند فرصت‌های مناسبی را برای تقویت مهارت‌های ارتباطی در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. طبق آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش، حدود ۱,۵ میلیون دانش‌آموز در پایه سوم ابتدایی مشغول به تحصیل هستند که این امر اهمیت بررسی و تحلیل محتوای آموزشی این پایه را دوچندان می‌سازد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کیفی کتاب فارسی سوم دبستان بر مبنای مهارت‌های ارتباطی، می‌کوشد تا میزان توجه به این مهارت‌ها را در محتوای آموزشی مورد بررسی قرار دهد و نقاط قوت و ضعف آن را شناسایی کند.

در این پژوهش مؤلفه‌های گفت و گو شامل: مسئولیت‌پذیری در برابر صحبت‌های دیگران، حمایت اجتماعی از سوی نهادهای اجتماعی و افراد، ارتباط بین والدین و معلم با دانش‌آموز، تفکر درباره توانایی‌های خود، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها و حرف مخالف در گفت‌وگو، به نتیجه همکاری و تعاون رسیدن، مشارکت جمعی، نوع‌دوستی، صداقت گفتار در بحث و گفت و گو، مهم‌ترین مؤلفه‌های نظری گفت و گو در این پژوهش می‌باشند. با توجه به اهمیت ارزشهای اجتماعی در گروه سنی ۷ الی ۱۰ سال و نیاز ویژه به داشتن مهارت‌های ارتباطی در این قشر از

---

¹ Singh

کودکان محقق به دنبال یافتن پاسخ این سؤال است که مهارت‌های ارتباطی در کتاب فارسی سوم ابتدایی چیست؟

پیشینه پژوهش

نجفی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش خود با عنوان «ش داستانهای مصور در تقویت مهارت های خواندن و نوشتن دانش آموزان» بیان کردند: در این مقاله به بررسی نقش داستانهای مصور در تقویت مهارت های خواندن و نوشتن دانش آموزان پرداخته شده است. نتایج این مطالعه نشان می دهند که استفاده از داستان های مصور می تواند به ویژه در تقویت مهارت های خواندن و نوشتن دانش آموزان در سنین پایین تاثیرات مثبتی داشته باشد و زمینه های بهبود آموزشی را فراهم آورد.

عبدالملکی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «های تقویت مهارت های خواندن و نوشتن در دوره ابتدایی و تاثیر آن بر مهارت های زبانی و خلاقیت دانش آموزان» بیان کردند: بدیهی است آموزش نباید با اجبار و فشار توأم گردد ، چنان چه کودک آمادگی های لازم را از خود نشان نداد باید آموزش را به تعویق انداخت ، درغیراین صورت به شکست و ناکامی کودک منجر خواهد شد ومیل به خواندن را درواکم خواهد کرد یا از بین خواهد برد ؛ چنین کودکی احساس سرخوردگی می کند درزمان مناسب هم پیشرفت لازم را نخواهد داشت .خواندن ومطالعه درتعلیم وتربیت مقوله ی سا ده ای نیست . به هرکس که بتواند حروف را با هم درست ترکیب کند وکلمه بخواند نمی توان گفت خواندن می داند.

شهبازی (۱۴۰۳) در پژوهش خود با عنوان « تحلیلی به قواعد تقویت و تشویق دانش آموزان برای یادگیری و مهارت در خواندن و نوشتن» بیان کردند: تمام کودکان از شرایط زیست محیطی عادی برخوردارند و با ورود به دبستان مهارت های شفاهی زبان که همان زبان مادری است را آموخته اند و قادر به سخن گفتن و گوش دادن است در این مرحله که وارد دبستان می شود باید خواندن و نوشتن را یاد بگیرد . مشکل اساسی دانش آموزان در مهارت نوشتن است به خصوص در نوشتن املاء که تعدادی از دانش آموزان در آن مواجه با مشکل و نمرات

کمتری را دریافت می‌کنند و باعث عصبانیت والدین و از بین رفتن علاقه کودکان به این درس می‌شود و در نهایت افت تحصیلی را به دنبال خواهد داشت.

توسلی و مشهدی (۱۴۰۰) در «تحلیل محتوای کیفی متون کتاب‌های فارسی مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ بر اساس پرداختن به فضایل سه‌گانه شجاعت، صداقت و خیرخواهی در اخلاق اسلامی است». روش پژوهش در شناخت فضایل سه‌گانه اخلاق اسلامی، تحلیل مفهومی، و در شناخت محتوای داستان‌های کتب فارسی تحلیل محتوای متن است، پس از انجام این دو مرحله، یافته‌ها در یک مطالعه تطبیقی-تفسیری با هم مقایسه شده‌اند. نتایج کلی حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که در تعالیم اسلامی درک فضائل اخلاقی در دو بعد نظری و کاربردی (فعل اخلاقی) مد نظر است، در حالیکه در متون کتاب فارسی مقطع ابتدایی اخلاق کاربردی، مخصوصاً اخلاق اجتماعی وجه غالب است. همچنین در تعالیم اخلاق اسلامی: شجاعت، به دو معنی دلیری و شجاعت اخلاقی به‌کار رفته است، ولی در داستان‌های کتاب‌های فارسی مقطع ابتدایی مفهوم شجاعت در دلیری، جلوه بارزتری نسبت به شجاعت اخلاقی دارد. صداقت در اخلاق اسلامی به معنی تطابق نیت و اعتقاد با عمل و در بالاترین مرحله اخلاص است، در متون کتاب‌های فارسی راستگو بودن و پس از آن درستکار بودن، معنی اصلی صداقت است. در تعالیم اخلاق اسلامی خیرخواهی به معنی طلب خیر برای خود و دیگران است، این مفهوم در متون کتب فارسی در مصادیق متعدد خیر رساندن به دیگران به خوبی ذکر شده است و خیرخواهی نسبت به خود در درجه دوم اهمیت قرار دارد.

مرادی و غلام پور (۱۳۹۹) در تحلیل محتوای کتب فارسی دوره دوم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های تربیت اخلاقی پرداختند. یافته‌ها حاکی از آن است که در کتب یادشده، به طور نامتعادل به این مؤلفه‌ها پرداخته شده است. بیشترین فراوانی در جمع سه واحد تحلیل به آموزش به کارگیری معیارهای عقلانی و دینی در ارزیابی‌ها و کمترین فراوانی به آموزش قوانین و مقررات مربوط است. بنابراین، لزوم توجه متوازن به این مؤلفه‌ها در کتب فارسی ضرورت دارد.

استرانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهش خود با عنوان «خواندن، توقف، نوشتن: آموزش مهارت‌های پایه در یک مداخله چندجزئی برای خواندن و نوشتن متون اطلاعاتی» بیان کردند:

---

¹ Strong

بسیاری از نوجوانان در درک متون اطلاعاتی با مشکلاتی مواجه‌اند که ریشه در ضعف مهارت‌های پایه‌ای، کمبود دانش زمینه‌ای و یا انگیزه پایین برای خواندن دارد. مداخلات آموزشی که تنها بر مهارت‌های پایه تمرکز دارند، اثربخشی محدودی نشان داده‌اند. نتایج پژوهش‌های صورت‌گرفته در کلاس‌های درس با تنوع فرهنگی و زبانی، کارآمدی این رویکرد را تأیید کرده و پیامدهایی مهم برای بهبود آموزش نوجوانان ارائه می‌کند.

کیم و زاگاتا^۱ (۲۰۲۴) در پژوهش خود با عنوان «تقویت مهارت‌های خواندن و نوشتن از طریق آموزش یکپارچه^۲ نظام‌مند» بیان کردند: این مقاله به اهمیت ارتباط میان مهارت‌های خواندن و نوشتن می‌پردازد و بر نیاز به درک «چه چیزی» و «چرا» برای برنامه‌ریزی مؤثر «چگونه» آموزش یکپارچه تأکید می‌کند. مدل "سواد پویا و تعاملی"، با پشتوانه شواهد تجربی، نشان می‌دهد که مهارت‌های خواندن و نوشتن دارای روابط سلسله‌مراتبی، تعاملی و پویایی هستند. این مقاله سه اصل کلیدی برای آموزش یکپارچه^۳ خواندن و نوشتن ارائه می‌دهد: استفاده از داده‌های ارزیابی برای آموزش هدفمند، توسعه همزمان مهارت‌های پایه و پیشرفته، و آشکارسازی ارتباط میان خواندن و نوشتن با مثال‌های عملی.

گارنر و پارکر^۲ (۲۰۱۹) در این تحقیق به بررسی رابطه بین مهارت‌های زبانی و ارتباطی معلمان پیش‌دبستانی و کیفیت کلاس درس و مهارت‌های بیانی کودکان می‌پردازد. برای این منظور، ۹۷ معلم و ۵۳۵ کودک پیش‌دبستانی در برنامه هد استار^۳ آمریکا مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌ها نشان داد که معلمان با مهارت‌های بالاتر زبانی و ارتباطی، کلاس‌هایی با کیفیت بهتر و تعاملات غنی‌تری داشتند. همچنین کودکان این کلاس‌ها در آزمون‌های مهارت‌های بیانی، عملکرد بهتری نشان دادند. بنابراین تقویت مهارت‌های ارتباطی معلمان پیش‌دبستانی می‌تواند به ارتقای محیط یادگیری و توانایی‌های زبانی کودکان منجر شود.

روش‌شناسی پژوهش

¹ Kim & Zagata

² Garner & Parker

³ Head Start

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر شیوه جمع آوری داده ها از نوع تحلیل محتوای کیفی جهت دار است. تحلیل محتوا روش تحقیقی است که مجموعه‌ای از داده‌های موجود را مورد تحلیل قرار می‌دهد تا در میان داده‌ها صفات خاصی مانند الگوهای تکراری را پیدا کند برنارد برلسون این روش را این‌چنین تعریف می‌کند «تحلیل محتوا تکنیکی پژوهشی است برای تشریح کمی، نظام‌مند و عینی محتوای آشکار پیام (برلسون، ۱۹۴۵).

تحلیل محتوا به‌عنوان یک روش عبارت از شناخت و برجسته ساختن محورهای یا خطوط اصلی یک متن یا متون مکتوب یک یا مجموعه‌ای از سخنرانی‌ها سلسله یا از تصاویر، نوارها، وصیت‌نامه و نامه‌های خصوصی، سؤال‌های باز و یک پرسشنامه بکار می‌رود (ساروخانی، ۱۳۸۶). ابزارهای این تحقیق شامل فرم فیش برداری تحلیل محتوای بود و با توجه به مهارت‌های ارتباطی بود و واحد تحلیل در این تحقیق پارگراف قرار گرفت.

در این پژوهش حوزه مورد مطالعه کلیه محتوای کتاب فارسی سوم دبستان به تعداد ۱۰ درس بود که به طور تمام شماری مورد تحلیل قرار گرفته است.

در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار استفاده شد. تحلیل محتوای کیفی به منظور شناسایی و استخراج مضامین مرتبط با مهارت‌های ارتباطی در متن کتاب فارسی سوم دبستان به کار گرفته شد. تحلیل داده‌ها بر مبنای یک الگوی نظام‌مند شامل سه مرحله‌ی اصلی صورت گرفت: طبقه‌بندی نظام‌مند محتوا، کدگذاری متن و تم‌سازی بر اساس مهارت‌های ارتباطی. ابتدا داده‌های گردآوری شده از طریق فیش‌برداری به واحدهای تحلیلی (پاراگراف‌ها) تقسیم‌بندی شدند. سپس، بر اساس شاخص‌های از پیش تعیین شده در زمینه‌ی مهارت‌های ارتباطی (مهارت‌های گوش دادن، خواندن و سخن گفتن)، فرایند کدگذاری انجام شد. در نهایت، کدهای استخراج شده در سه مقوله‌ی اصلی دسته‌بندی گردیدند و تحلیل نهایی به منظور شناسایی میزان و نحوه‌ی توجه به مهارت‌های ارتباطی در محتوای کتاب صورت گرفت. این فرایند تحلیل با هدف کشف ساختارهای تکرارشونده و معنادار در متن و ارزیابی میزان انطباق محتوای آموزشی با مهارت‌های ارتباطی مورد نظر انجام شده است.

یافته های پژوهش

مطابق با تحلیل محتوا انجام شده در این پژوهش مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی به شرح زیر است:

جدول(۱): مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مفهوم اولیه	مقوله‌ها
تفکر در خلقت هستی	خوب دیدن و شنیدن محیط پیرامون
	تأمل در طبیعت
	تفکر در نعمتهای خداوند
	پرسیدن از خود در باره هستی
	درک نعمت‌های الهی
	کسب آگاهی در باره جهان هستی
لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت	لذت بردن از صدای پرندگان
	شنیدن صدای طبیعت
گوش دادن فعال	حذف عوامل مخل گوش دادن
	گوش دادن به سخن فرزندان
	گوش دادن آموزگار به صحبت‌های دانش آموزان
مسئولیت پذیری اجتماعی	توجه به مسائل و چالش‌های اجتماعی
	توجه به خطرات عمومی
	تقویت روحیه مسئولیت پذیری اجتماعی
	توجه و پاسخ به نیازهای دیگران
تقویت قوه تفکر و تحلیل	تفکر در باره توانایی‌های خود
	تقویت قوه تفکر و تحلیل شرایط

مطابق با تحلیل محتوا انجام شده در این پژوهش مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم ابتدایی به شرح زیر است:

جدول (۲): مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مفاهیم اولیه	مقوله‌ها
حذف عوامل مخل مطالعه	ترغیب به تفکر و مطالعه کتاب
ترغیب انس با کتاب	
پرهیز از بی توجهی به کتاب	
توجه به عبرت‌های تاریخ	
تفکر در محتوای کتاب	
ترغیب به خواندن شعر	ترغیب به خواندن ادبیات
ترغیب به خواندن داستان	
پیشنهاد موضوع برای کلاس	ترغیب به ارتقای دانش علمی
ترغیب به مطالعه کتب علمی	
تشویق به سواد آموزی	
توجه به اهمیت پیشرفت علمی	
توجه به پیام‌های تبلیغات محیطی	توجه به تبلیغات محیطی
خواندن از روی نوشته‌های خود در جمع	خواندن از روی نوشته در جمع

مطابق با تحلیل محتوا انجام شده در این پژوهش مهارت‌های خوب سخن گفتن در کتاب فارسی سوم ابتدایی به شرح زیر است:

جدول (۳): مهارت‌های خوب سخن گفتن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مقوله‌ها	مفاهیم اولیه
تقویت ارتباط دوستانه	آغاز گفتگوی دوستانه با سلام کردن
	ارتباط صحیح بین معلم و دانش آموز
	پیشقدم شدن در ارتباط
	تقویت روحیه گفتگو
ارتباط دوستانه معلم و دانش آموز	سلام و احوال پرسی معلم و دانش آموز
	ارتباط حمایتی بین والدین و دانش آموز
	امید دادن به فرزندان
امید آفرینی و حمایت از فرزندان	دعوت به آرامش در محیط جدید
	صداقت گفتار
گفتار صادقانه و بی‌واهمه	بیان بدون ترس علایق
	درخواست راهنمایی در انجام کارها
مشورت در انجام امور بادیگران	ترغیب به مشورت
	گفتگو درباره برنامه‌های آتی
گفتگو در باره مباحث کلاسی	سخن گفتن درباره گزارش کارهای گروهی
	صحبت درباره موضوعات مطرح شده در کلاس
	گفتگو با خالق هستی
قدردانی از نعمتهای الهی	قدردانی از خداوند
	قدردانی از زیبایی‌های آفرینش
	تشویق فرزندان به مسؤلیت پذیری
آمادگی برای مشارکت و مسؤلیت‌پذیری	اعلام آمادگی برای مشارکت
	اعلام آمادگی برای مسؤلیت‌پذیری
	تشویق دانش آموزان به همکاری و همدلی
	کسب اطلاع و خبر از محیط
کسب خبر از محیط	کسب اطلاع و خبر از محیط
کمک به پیشرفت دیگران	ارائه راهکار برای پیشرفت دیگران

بحث و نتیجه گیری

جدول (۱) مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی را در پنج مقوله اصلی دسته‌بندی کرده است. این مهارت‌ها شامل تفکر در خلقت هستی است که به تأمل در طبیعت، درک نعمت‌های خداوند، پرسشگری درباره هستی، و کسب آگاهی از جهان اشاره دارد. همچنین لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت از طریق شنیدن صدای پرندگان و طبیعت مورد توجه قرار گرفته است. در بخش گوش دادن فعال، حذف عوامل مزاحم، گوش دادن به صحبت‌های فرزندان و آموزگار، و توجه به گفت‌وگوهای سازنده آموزش داده می‌شود. مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز شامل توجه به مسائل اجتماعی، خطرات عمومی، و تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری است. در نهایت، بخش تقویت قوه تفکر و تحلیل بر تأمل درباره توانایی‌های خود و تحلیل شرایط تأکید دارد. این مهارت‌ها در راستای پرورش گوش دادن مؤثر و تفکر عمیق طراحی شده‌اند.

جدول (۲) مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم ابتدایی به پنج مقوله اصلی تقسیم شده است که هر یک به جنبه‌ای از تقویت توانایی خواندن و علاقه‌مندی به مطالعه می‌پردازند. مقوله اول، ترغیب به تفکر و مطالعه کتاب، بر حذف عوامل مزاحم، انس با کتاب، توجه به عبرت‌های تاریخی، و تفکر در محتوای کتاب تأکید دارد. مقوله دوم، ترغیب به خواندن ادبیات، شامل تشویق دانش‌آموزان به خواندن شعر و داستان است. در مقوله ترغیب به ارتقای دانش علمی، مطالعه کتب علمی، تشویق به سوادآموزی، و اهمیت پیشرفت علمی مورد توجه قرار گرفته است. همچنین در مقوله توجه به تبلیغات محیطی، درک پیام‌های موجود در تبلیغات محیطی برجسته شده است. در نهایت، مقوله خواندن از روی نوشته در جمع به تشویق دانش‌آموزان برای خواندن نوشته‌های خود در جمع می‌پردازد که به تقویت اعتمادبه‌نفس و مهارت‌های ارتباطی کمک می‌کند. این مهارت‌ها برای پرورش فرهنگ مطالعه و توانایی درک و تحلیل طراحی شده‌اند.

جدول (۳) مهارت‌های گفت‌وگو در کتاب فارسی سوم ابتدایی را در ده مقوله اصلی دسته‌بندی کرده است که هر کدام به تقویت جنبه‌ای از مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی دانش‌آموزان می‌پردازد. تقویت ارتباط دوستانه بر آغاز گفت‌وگو با سلام، ارتباط صحیح، و پیشقدم شدن در روابط تأکید دارد. ارتباط دوستانه معلم و دانش‌آموز شامل سلام و احوالپرسی و تقویت روحیه گفت‌وگو میان آن‌هاست. امیدآفرینی و حمایت از فرزندان به ایجاد آرامش، امید دادن، و حمایت والدین اختصاص دارد. گفتار صادقانه و بی‌واهمه بر صداقت در بیان و ابراز علائق تمرکز دارد. مشورت در انجام امور با دیگران به درخواست راهنمایی و تشویق به مشورت می‌پردازد. گفت‌وگو درباره مباحث کلاسی شامل سخن گفتن درباره برنامه‌ها، گزارش کارهای گروهی، و موضوعات کلاسی است. قدردانی از نعمت‌های الهی به تشویق دانش‌آموزان برای ارتباط با خالق و شکرگزاری می‌پردازد. آمادگی برای مشارکت و مسئولیت‌پذیری بر تشویق به همکاری، مسئولیت‌پذیری، و همدلی تأکید دارد. کسب خبر از محیط به تقویت آگاهی از محیط اطراف

می‌پردازد و در نهایت کمک به پیشرفت دیگران به ارائه راهکارها و حمایت از دیگران اختصاص دارد. این مهارت‌ها در راستای پرورش ارتباط مؤثر، مسئولیت‌پذیری، و تعامل اجتماعی طراحی شده‌اند.

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتاب فارسی سوم دبستان بر مبنای مهارت‌های ارتباطی انجام شد. بر این اساس ابتدا ضمن مرور ادبیات، نظریات و پیشینه موجود، کلیه محتوای کتاب مذکور از طریق فرم‌های تحلیل محتوا مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. یافته‌ها در سه دسته بندی کلی مهارت‌های خواندن، مهارت‌های گوش دادن و مهارت‌های خوب سخن گفتن سازماندهی شد که در شکل (۱) آمده است.

شکل (۱): مهارت‌های ارتباطی کتاب فارسی سوم دبستان

مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم دبستان

مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم دبستان شامل ۵ مهارت: ترغیب به خواندن ادبیات؛ ترغیب به تفکر و مطالعه؛ ترغیب به ارتقای دانش علمی؛ توجه به تبلیغات محیطی؛ و خواندن از روی نوشته در جمع است که در شکل (۱) آمده است.

۱. ترغیب به خواندن ادبیات

این مقوله شامل مفاهیم ترغیب به خواندن شعر و ترغیب به خواندن داستان است. در واقع یکی از مهارت‌های خواندن که در این کتاب مورد تاکید قرار گرفته ترغیب به خواندن داستان و شعر از جمله مفاهیمی هستند که به آنها اهمیت داده شده و دانش آموزان را به خواندن تشویق می‌کند.

۲. ترغیب به تفکر و مطالعه

این مقوله شامل مفاهیم حذف عوامل مخل مطالعه، ترغیب انس با کتاب، پرهیز از بی توجهی به کتاب، توجه به عبرت‌های تاریخ و تفکر در محتوای کتاب است. یکی از مهارت‌های مهم خواندن در کتاب فارسی سوم حذف عوامل مخل مطالعه و ترغیب انس با کتاب و پرهیز از بی توجهی‌ها به کتاب و توجه به عبرت‌های تاریخ و تفکر در محتوای کتاب است.

۳. ترغیب به ارتقای دانش علمی

این مقوله شامل مفاهیم پیشنهاد موضوع برای کلاس، ترغیب به مطالعه کتب علمی، تشویق به سواد آموزی و توجه به اهمیت پیشرفت علمی است. توجه به منبع علمی و تشویق به مطالعه آثار نوشتاری خود دانش آموزان بستر مناسبی را برای تقویت و ارتقای مهارت خواندن و سواد خواندن فراهم نموده است.

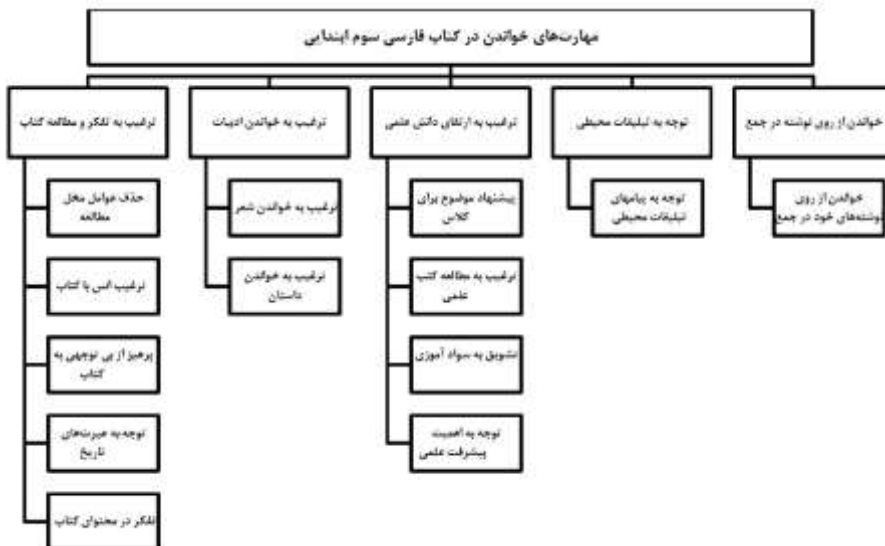
۴. توجه به تبلیغات محیطی

این مقوله شامل مفهوم توجه به پیام‌های تبلیغات محیطی است. توجه به تبلیغات محیطی به عنوان نمونه‌ای از متون خواندنی و نیز تشویق به مطالعه و آثار نوشتاری تولید شده توسط خود دانش آموزان، از دیگر راه‌هایی است که در کتاب مورد استفاده قرار گرفته و می‌تواند به ارتقای مهارت خواندن منجر شود.

۵. خواندن از روی نوشته در جمع

این مقوله شامل مفهوم خواندن از روی نوشته‌های خود در جمع است. کتاب فارسی سوم ابتدایی بابت‌گیری از شیوه‌ها و رویکردهای نظیر تشویق به تفکر و تأمل در متن، استفاده از

انواع ژانرهای ادبی، توجه به منابع علمی و تشویق به مطالعه آثار نوشتاری خود دانش آموز، بستر مناسبی را برای خواندن از روی نوشته خود فراهم نموده است. هیچ یک از این مقوله ها در پژوهش های قبلی مورد بررسی قرار نگرفته است و با پژوهش های قبلی همسو نمی باشد.

شکل (۲): مهارت‌های خواندن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی شامل ۵ مقوله: تفکر در خلقت هستی؛ لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت؛ گوش دادن فعال؛ مسئولیت پذیری اجتماعی؛ و تقویت قوه تفکر و تحلیل است که در شکل (۲) آمده است.

۱. تفکر در خلقت هستی

این مقوله شامل مفاهیم خوب دیدن و شنیدن محیط پیرامون، تأمل در طبیعت، تفکر در نعمتهای خداوند، پرسیدن از خود در باره هستی، درک نعمت‌های الهی و کسب آگاهی در باره جهان هستی است.

کتاب فارسی سوم ابتدایی با ارائه متونی در خصوص طبیعت و آفرینش، زمینه را برای تفکر دانش آموزان درباره خلقت هستی فراهم می‌کند. خوب دیدن و شنیدن محیط پیرامون، تأمل

در طبیعت، تفکر در نعمت‌های خداوند، پرسیدن از خود درباره هستی، درک نعمت‌های الهی و کسب آگاهی درباره جهان هستی از جمله مفاهیمی هستند که در این کتاب به گوش دادن فعال در زمینه خلقت و آفرینش توجه شده است.

۲. لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت

این مقوله شامل مفاهیم لذت بردن از صدای پرندگان و شنیدن صدای طبیعت است. یکی دیگر از مهارت‌های گوش دادن که در این کتاب مورد تأکید قرار گرفته، لذت بردن از زیبایی‌های طبیعت است. شنیدن صدای پرندگان و صداهای طبیعت از جمله مفاهیمی هستند که در این کتاب به آنها پرداخته شده و دانش آموزان را به گوش دادن فعال به این زیبایی‌ها ترغیب می‌کند.

۳. گوش دادن فعال

این مقوله شامل مفاهیم حذف عوامل مخل گوش دادن، گوش دادن به سخن فرزندان و گوش دادن آموزگار به صحبت‌های دانش آموزان است. در واقع یکی از مهمترین مهارت‌هایی که در این کتاب مورد توجه قرار گرفته، گوش دادن فعال است. این مفاهیم از جمله مواردی هستند که به گوش دادن فعال و تمرکز بر موضوع تأکید دارند.

۴. مسئولیت پذیری اجتماعی

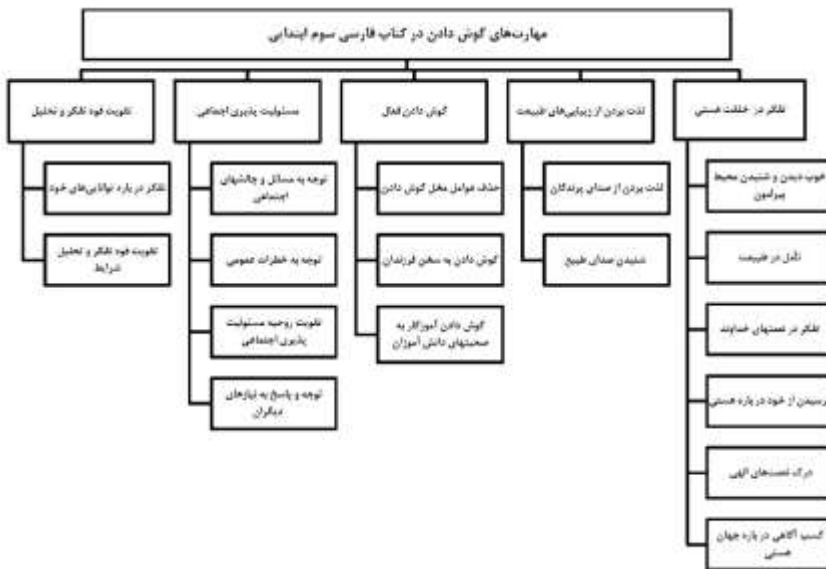
این مقوله شامل مفاهیم توجه به مسائل و چالش‌های اجتماعی، توجه به خطرات عمومی، تقویت روحیه مسئولیت پذیری اجتماعی و توجه و پاسخ به نیازهای دیگران است. کتاب فارسی سوم ابتدایی با ارائه داستان‌ها و متونی در زمینه مسائل و چالش‌های اجتماعی، به ایجاد و تقویت روحیه مسئولیت پذیری در دانش آموزان می‌پردازد. توجه به مسائل و چالش‌های اجتماعی، توجه به خطرات عمومی و تقویت روحیه مسئولیت پذیری اجتماعی از جمله این مفاهیم هستند.

۵. تقویت قوه تفکر و تحلیل

این مقوله شامل مفاهیم تفکر در باره توانایی‌های خود و تقویت قوه تفکر و تحلیل شرایط است. این کتاب با ارائه متون و تمرین‌های متنوع، به تقویت توانایی تفکر و تحلیل دانش آموزان می‌پردازد. تفکر درباره توانایی‌های خود و تقویت قوه تفکر و تحلیل شرایط از جمله این مهارت‌ها هستند.

در مجموع، کتاب فارسی سوم ابتدایی با طرح موضوعات متنوعی چون طبیعت، مسائل اجتماعی، تاریخ و ... زمینه لازم برای پرورش مهارت‌های گوش دادن فعال و مؤثر در دانش

آموزان را فراهم می‌کند. این کتاب با تأکید بر گوش دادن هدفمند، انتقادی و تحلیلی، نقش مهمی در ارتقای سواد شنیداری دانش آموزان سوم ابتدایی ایفا می‌کند. هیچ یک از این مقوله‌ها در پژوهش‌های قبلی مورد بررسی قرار نگرفته است و با پژوهش‌های قبلی همسو نمی‌باشد.

شکل (۳): مهارت‌های گوش دادن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مهارت‌های خوب سخن گفتن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

مهارت‌های خوب سخن گفتن در کتاب فارسی سوم ابتدایی شامل ۱۰ مقوله: تقویت ارتباط دوستانه، ارتباط دوستانه معلم ودانش آموز، امیدآفرینی و حمایت از فرزندان، گفتار صادقانه و بی‌واهمه، مشورت در انجام امور با دیگران، گفتگو درباره مباحث کلاسی، قدردانی از نعمت‌های الهی، آمادگی برای مشارکت و مسئولیت‌پذیری، کسب خبر از محیط و کمک به پیشرفت دیگران است که در شکل (۳) آمده است.

۱. تقویت ارتباط دوستانه

این مقوله شامل مفاهیمی چون آغاز گفتگوی دوستانه با سلام کردن، ارتباط صحیح بین معلم و دانش آموز، پیشقدم شدن در ارتباط و تقویت روحیه گفتگو است.

کتاب فارسی سوم ابتدایی با آموزش مکالمه و گفتگو می‌تواند مهارت ارتباط دوستانه را در دانش‌آموزان تقویت کند. یادگیری چگونگی برقراری ارتباط مؤدبانه، گوش دادن به حرف دیگران و تعامل سازنده، از جمله مهارت‌هایی است که این کتاب می‌تواند به کودکان بیاموزد.

۲. ارتباط دوستانه معلم و دانش‌آموز

این مقوله شامل مفهوم سلام و احوال‌پرسی معلم و دانش‌آموز است. معلم می‌تواند ارتباطی صمیمی و دوستانه با دانش‌آموزان برقرار کند. مثلاً از طریق مکالمه درباره داستان‌ها و شعرهای کتاب، پرسیدن سؤال در مورد علایق کودک و تشویق او به بیان نظراتش. این کار باعث تقویت ارتباط و یادگیری می‌شود.

۳. امیدآفرینی و حمایت از فرزندان

این مقوله شامل مفاهیم ارتباط حمایتی بین والدین و دانش‌آموز، امید دادن به فرزندان و دعوت به آرامش در محیط جدید است.

معلم و والدین می‌توانند با تشویق فرزندان به مشارکت در فعالیت‌های کلاسی مثل خواندن شعر، امید و انگیزه لازم را در آنها ایجاد کنند. همچنین با حمایت و تحسین تلاش‌های آنها، اعتمادبه‌نفس دانش‌آموز را تقویت نمایند.

۴. گفتار صادقانه و بی‌واهمه

این مقوله شامل مفاهیم صداقت گفتار و بیان بدون ترس علایق است. یکی از اهداف کتاب فارسی، تقویت بیان صادقانه احساسات و عقاید دانش‌آموزان است. معلم باید فضایی امن و بدون واهمه فراهم کند تا دانش‌آموزان بتوانند بدون ملاحظه، نظرات خود را بیان نمایند.

۵. مشورت در انجام امور با دیگران

این مقوله شامل مفاهیم درخواست راهنمایی در انجام کارها و ترغیب به مشورت است. یکی از موضوعات کتاب، گفتگو درباره مسائل و مشکلات است. معلم می‌تواند با طرح داستان‌ها و مسائلی که نیاز به مشورت دارند، مهارت مشورت‌گیری از دیگران را در دانش‌آموز تقویت کند.

۶. گفتگو درباره مباحث کلاسی

این مقوله شامل مفاهیم گفتگو درباره برنامه‌های آتی، سخن گفتن درباره گزارش کارهای گروهی و صحبت درباره موضوعات مطرح شده در کلاس است.

از طریق بحث و گفتگو درباره درس‌ها و مطالب کتاب فارسی، معلم می‌تواند مهارت بیان نظرات و تبادل دیدگاه‌ها را در دانش‌آموز پرورش دهد. این کار منجر به یادگیری بهتر خواهد شد.

۷. قدردانی از نعمت‌های الهی

این مقوله شامل مفاهیم گفتگو با خالق هستی، قدردانی از خداوند و قدردانی از زیبایی‌های آفرینش است.

یکی از اهداف کتاب، آشنایی با نعمت‌های الهی و تربیت حس سپاس‌گزاری در دانش‌آموز است. معلم می‌تواند از طریق داستان‌ها و شعرها، این حس را در دانش‌آموز پرورش دهد.

۸. آمادگی برای مشارکت و مسئولیت‌پذیری

این مقوله شامل مفاهیم تشویق فرزندان به مسئولیت‌پذیری، اعلام آمادگی برای مشارکت، اعلام آمادگی برای مسئولیت‌پذیری و تشویق دانش‌آموزان به همکاری و همدلی است.

معلم با دادن مسئولیت‌هایی مثل خواندن بخشی از درس در کلاس، می‌تواند آمادگی دانش‌آموز را برای مشارکت و پذیرش مسئولیت‌ها افزایش دهد.

۹. کسب خبر از محیط

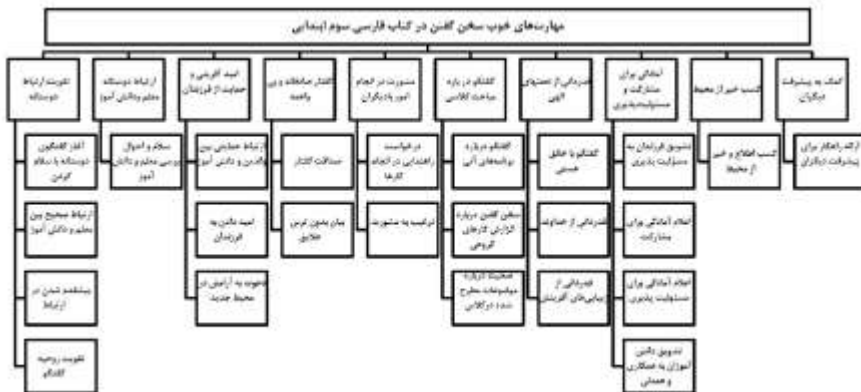
این مقوله شامل مفهوم کسب اطلاع و خبر از محیط است.

یکی از بخش‌های کتاب به موضوعات اجتماعی مرتبط است که معلم می‌تواند از طریق آن، قدرت مشاهده و کسب اطلاعات از محیط را در دانش‌آموز تقویت کند.

۱۰. کمک به پیشرفت دیگران

معلم با تشویق دانش‌آموزان به کمک به یکدیگر در فراگیری مطالب درسی، می‌تواند روحیه همکاری و تلاش برای پیشرفت دیگران را در آنها تقویت نماید.

هیچ یک از این مقوله‌ها در پژوهش‌های قبلی مورد بررسی قرار نگرفته است و با پژوهش‌های قبلی همسو نمی‌باشد.

شکل (۴): مهارت‌های خوب سخن گفتن در کتاب فارسی سوم ابتدایی

این یافته‌های نتایج پژوهش‌های توسلی و مشهدی (۱۴۰۰)، رهنمایی و خوش اخلاق (۱۳۹۹)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۴)، آتشک و همکاران (۱۳۹۱)، همچنین پژوهش‌های راول و همکاران (۲۰۱۴) و ویلبرت و اسمیت (۲۰۰۵) همخوانی دارد.

آموزش زبان و مهارت‌های زندگی یکی از اهداف مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش ابتدایی است. کتاب‌های درسی، به ویژه کتاب فارسی، نقش محوری در تحقق این اهداف دارند. بنابراین، تحلیل محتوای این کتاب‌ها از منظر مهارت‌های ارتباطی می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف آن‌ها در تقویت این مهارت‌ها کمک کند. هدف از این پژوهش، تحلیل محتوای کتاب فارسی سوم دبستان از منظر مهارت‌های ارتباطی است. برای رسیدن به این هدف، محتوای کتاب بر اساس مهارت‌های خواندن، گوش دادن و سخن گفتن مورد تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد کتاب فارسی سوم دبستان حاوی مفاهیم و مضامین متعددی در راستای تقویت مهارت‌های ارتباطی است. به طور مشخص، در بخش مهارت خواندن به ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه و تفکر کتاب، خواندن انواع ادبیات و توجه به محتوای کتاب‌ها تاکید شده است (راهی و همکاران، ۱۴۰۳).

در بخش مهارت گوش‌دادن نیز به گوش‌دادن فعال، لذت‌بردن از طبیعت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته شده است. در نهایت، در بخش مهارت سخن‌گفتن، مفاهیمی چون ارتباط دوستانه، گفتار صادقانه، مشورت، قدردانی از نعمت‌های الهی و آمادگی برای مشارکت مورد تاکید قرار گرفته است. با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل محتوای کتاب، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب فارسی سوم دبستان در کنار آموزش زبان فارسی، به تقویت مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان نیز توجه داشته و حاوی محتوای کاربردی در این زمینه است. البته نیاز است تا در طراحی و بازنگری‌های آتی این کتاب، مهارت‌های ارتباطی بیشتر مورد توجه قرار گیرد (نجفی و همکاران، ۱۴۰۳).

نتایج به دست آمده از تحلیل محتوای کتاب فارسی سوم ابتدایی نشان می‌دهد این کتاب در کنار آموزش زبان فارسی، به ارتقای مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان نیز توجه داشته است. در بخش مهارت خواندن، مفاهیمی همچون ترغیب به مطالعه و تفکر در مورد محتوای کتاب‌ها، خواندن انواع ادبیات، توجه به منابع علمی و تبلیغات محیطی مورد تاکید قرار گرفته‌اند. در بخش مهارت گوش‌دادن، به گوش‌دادن فعال، لذت بردن از طبیعت، گوش دادن به دیگران و مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته شده است. در نهایت، در بخش مهارت سخن‌گفتن به مفاهیمی همچون ارتباط دوستانه، گفتگو در کلاس، مشورت، قدردانی از نعمت‌های الهی و آمادگی برای مسئولیت‌پذیری توجه شده است. به طور کلی می‌توان گفت محتوای کتاب فارسی

سوم ابتدایی با تأکید بر مفاهیم و موضوعات فوق‌الذکر، ظرفیت قابل قبولی برای تقویت مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان دارد. البته پیشنهاد می‌شود در طراحی‌ها و بازنگری‌های آتی، بر مؤلفه‌های مرتبط با مهارت‌های ارتباطی بیش از پیش تأکید شود.

منابع

- اکبری، محمدامین؛ ورمزیار، حسین؛ محمدی، مبین و فردیان، رحیم. (۱۴۰۳). تحلیل محتوای کتاب فارسی سوم ابتدایی بر اساس میزان توجه به هوش هیجانی. ششمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب.
- راهی مالکی، فاطمه و جهان، ساناز. (۱۴۰۳). اهمیت، اهداف، مولفه‌ها و عوامل موثر در سخن گفتن. سومین همایش بین‌المللی ادبیات، زبان‌شناسی و علوم انسانی، همدان.
- ریاحی مهابادی، متین؛ رئیس، مهدی؛ ذوالفقار دهکردی، سپهر و عربی جونقانی، احمد. (۱۳۹۹). بررسی تحلیل محتوای ارتباطی تمرین‌های کتاب فارسی پایه سوم دوره ابتدایی براساس اهداف متن نوشتاری مهارت‌های خوانداری. ششمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی، اقتصاد و حسابداری ایران، تهران.
- شهبازی، زیبا. (۱۴۰۳). تحلیلی به قواعد تقویت و تشویق دانش‌آموزان برای یادگیری و مهارت در خواندن و نوشتن. دومین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده، بوشهر.
- عبدالملکی، فرزانه؛ اسدالله زاده مهتبه، علی؛ حسن زاده، رضا و خدادادی، موزان. (۱۴۰۳). راهبردهای تقویت مهارت‌های خواندن و نوشتن در دوره ابتدایی و تاثیر آن بر مهارت‌های زبانی و خلاقیت دانش‌آموزان. اولین همایش ملی نگرش‌های نوین در مسائل آموزش و پرورش، رامشیر.
- نجفی، نرگس؛ جلالی، مصطفی، نظری طناک، زینب و پنجه کوب، محدثه. (۱۴۰۳). نقش داستان‌های مصور در تقویت مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان. دومین کنفرانس بین‌المللی حقوق، مدیریت، علوم تربیتی، روانشناسی و مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی، تهران.
- Garner, P. W., & Parker, R. (2019). Head Start teachers' language and communication skills: Relationships to classroom quality and children's expressive language. *Infant and Child Development*, 28 (5), e2160.
- Kim, Y. S. G., & Zagata, E. (2024). Enhancing reading and writing skills through systematically integrated instruction. *The Reading Teacher*, 77 (6), 787-799.
- Singh, D. (2019). Status of life-skill education and its practices in India. *IJEAR*, 6 (1), 165-179.
- Strong, J. Z., Tortorelli, L. S., & Anderson, B. E. (2025). Read STOP Write: Teaching foundational skills in a multicomponent informational reading and writing intervention. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 68 (4), 339-352.

Identifying Communication Skills in the Third Grade Persian Textbook Using Qualitative Content Analysis

Nasrin Bahrami

Master of Science in Communication Sciences, Institute of Advanced
Scholars, Isfahan, Iran
nasrinbahrami198@gmail.com

Mina Jelvan

Master of Science in Communication Sciences, Institute of Advanced
Scholars, Isfahan, Iran
minajelvan@yahoo.com

Abbas Zamani

Assistant Professor, Department of Management, Na.C., Islamic Azad
University, Najafabad, Iran (Corresponding Author)
abbas.zamani61@iau.ac.ir

Faezeh Taghipour

Associate Professor, Department of Communication Sciences and Business
Management, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran
f.taghipour@iau.ac.ir

Abstract

The present study aims to identify communication skills in the third-grade Persian textbook. The research method was a directed qualitative content analysis, and the study population included the entire content of the third-grade Persian textbook. Data analysis was conducted using a systematic model based on the classification of communication skills. Data were collected through library research and analyzed via systematic categorization, coding, and theme development processes. Findings were classified into three main categories: listening skills, reading skills, and effective speaking skills. Listening skills were categorized into five components: reflecting on the creation of the universe, enjoying the beauty of nature, active listening, collective responsibility, and enhancing critical thinking and analysis. Reading skills were classified into five components: encouraging thinking and reading books, promoting the reading of literature, motivating scientific knowledge advancement, considering environmental advertisements, and public reading. Finally, effective speaking skills were divided into ten components, including strengthening friendly communication, fostering teacher-student relationships, instilling hope and support for children,

promoting honest and fearless speech, consulting others in decision-making, and more. The results indicated that the third-grade Persian textbook placed greater emphasis on speaking skills, while comparatively less attention was given to other communication skills such as listening and reading.

Keywords: Communication Skills, Content Analysis, Persian Textbook, Students, Third Grade